

*Asitoksin
rietus*

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOI

O. MAIMETS

INIMESE SUURE
VERERINGE ARTERID

TARTU 1960

gena brachycephala

V
A-961

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOI
ANATOOMIA KATEEDER

O. MAIMETS

INIMESE SUURE
VERERINGE ARTERID

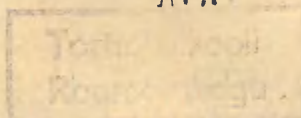
(ÕPPEVAHEND)

TARTU 1960

Тартуский государственный университет
Тарту, ул. Оликооли, 18.

О. Майметс
АРТЕРИИ БОЛЬШОГО КРУГА КРОВООБРАЩЕНИЯ
ЧЕЛОВЕКА
(учебное пособие)
На эстонском языке

Arh.

12210

Tartu Riikliku Olikooli
Raamatukogu
N

Vastutav toimetaja G.Rooks.
Korrektor E.Võhandu

TRÜ Rotaprint 1960. Trükipoognaid 2,87. Tir.800 eks.
MB 01186. Tell.nr. 328.

Hind rbl. 0.90

S a a t e k s .

Käesolev konspekt on mõeldud kasutamiseks TRÜ Arstiteaduskonna ravi- ja stomatoloogiaosakonna üliõpilastele õppevahendina inimese süstemaatilise anatoomia kursuse angioloogia osas. Konspektis on püütud konkreetselt ja konspektiivses stiilis esitada inimese suure vereringe arterite tundmiseks minimaalselt vajalik faktiline materjal. Konspekt on varustatud skemaatiliste joonistega, mis hõlbustavad tekstis esitatud materjali omandamist.

On vajalik silmas pidada, et konspekt ei asenda teisi õppevahendeid (õpikuid, atlasid, loengutel ja praktikumides käsitletavat), vaid on abi-õppevahendiks, mille varal võib kiiresti omandada põhjalikumaks stuudiumiks vajalikke algteadmisi ja hiljem läbi viia ka õpitu kordamist.

Kuna "Inimese suure vereringe arterid" on kogu inimese süstemaatilise anatoomia kursuse lahutamatuks osaks, siis on konspektis tehtud viiteid inimese anatoomia teistele peatükidele kohtadel, kus aine omandamine vajab seostamist varem õpituga.

Vastutav toimetaja.

A O R T A

A o r t a - aort -, suure vereringe arteriaalne peatüvi, algab südame vasema vatsakese conus arteriosus'est. Aort jaotub kolmeks lõiguks:

① Aorta ascendens - ülenev aort - on ligikaudu 6 cm pikune. Ta algab laiendiga (bulbus aortae - aordisibul), mille põhjustavad kolm aordi urget (sinus aortae) poolkuuklappide ja aordi seina vahel. Ülenev aort suundub ette-paremale-üles, pöördub rinnaku pideme taga taha-vasemale ja moodustab aordikaare (arcus aortae).

③ Arcus aortae - aordikaar - pöördub üle vasema bronhi lülisamba vasemale küljele ja omandab alaneva suuna. IV rinnalüli kohal läheb ta üle alanevaks aordiks (aorta descendens).

② Aorta descendens - alanev aort - jaotub omakorda veel kaheks lõiguks: rinnaaordiks (aorta thoracica) ja kõhuaordiks (aorta abdominalis). Aorta thoracica ulatub IV rinnalülist vahelihase hiatus aorticuseni XII rinnalüli kõrgusel, paikneb alguses lülisamba vasemal küljel ja pöördub alumises osas lülisamba ette. Aorta abdominalis ulatub lülisamba ees XII rinnalülist IV nimmelülini, kus haruneb kaheks ühiseks niudearteriks (aa. iliacae communes). Harunemiskohast (bifurcatio aortae) jätkab aordi kulgu allapoole peen tüvi - a. sacralis mediana.

ÜLENEVA AORDI HARUD

① Arteria coronaria sinistra.

② Arteria coronaria dextra.

(Üleneva aordi harusid käsitletakse südame verevarustuse osas.)

Joon. 1. Aordikaar ja temast lähtuvad suured arteriaalsed tüved.

A O R D I K A A R E H A R U D

Aordikaare konveksselt küljelt lähtuvad arteriaalsed tüved ülajägemetele ja peale. Tüüpiliselt on need harud järgmised (paremalt vasemale):

① Truncus brachiocephalicus - haruneb articulatio sternoclavicularis dextra taga a. carotis communis dextra'ks ja a. subclavia dextra'ks.

② A. carotis communis sinistra.

③ A. subclavia sinistra *s. quinta pin*

10%-l juhtudest lähtub aordikaarest a. thyreoidea ima, mis mõningail operatsioonidel (tracheotomia inferior) võib anda suuri verejookse.

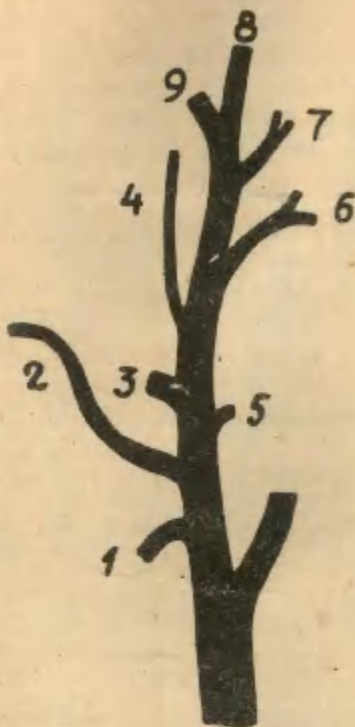
A. carotis communis (*dextra et sinistra*)

A. carotis communis - ühine unearter - läbib kaelapiirkonna ühises kimbus v. jugularis interna ja n. vagus'ega. Külgharusid andmata jõuab ta kilpkõhre ülemise servani, kus haruneb sisemiseks ja välimiseks unearteriks (a. carotis interna et externa). Harunemiskoht on veidi laiendunud (sinus caroticus). Laiendi kohal leidub paraganglion - glomus caroticum.

2) A. carotis externa

A. carotis externa - välimine unearter - on ühise unearteri harunemisel tekkinud eesmine haru, mis varustab pead väljaspool koljuõõnt ja kaela. Annab 9 haru, neist 3 eesmist, 1 mediaalse, 3 tagumist ja 2 lõppharu.

A. subclavia
carotidis
A. carotis externa harud

Joon. 2. A. carotis externa harud. Harude tähistus vastab tähistusele tekstis.

A. carotis externa eesmised harud:

- undub
alla
- (1) A. thyreoides superior - ülemine kilpnäärmearter - algab allpool keeleluud ja suundub kilpnäärme ülemisele servale. Varustab kilpnääret, kõri ja keeleluule kinnistuvaid lihaseid.
 - (2) A. lingualis - keelearter - algab keeleluu suure sarve kõrgusel ja tungib m. hyoglossus'le alla.

Lõppharu (a. profunda linguae) ulatub keeletipuni, varustab suupõhja, keelt, alumisi igemeid (a. prof. linguae, a. sublingualis), samuti keelejuurt, kõripealist ja kurgumandleid (rr. dorsales linguae).

3. A. facialis - näoarter - pöördub gl. submandibularis'e alt üle alalõua serva (m. masseter'i ees) näole ja kulgeb silma mediaalse nurga suunas. Arteri lõppharu (a. angularis) anastomoseerub a. ophthalmica lõppharudega.

Näoarteri harud kaelal:

- (a) a. palatina ascendens - kurgumandlile, pehmele suulaele ja kuulmetõrvele;
(b) harud lõuatsile ja gl. submandibularis'ele.

Näoarteri harud näol:

- (c) a. labialis inferior,
(d) a. labialis superior,
(e) a. angularis.

A. carotis externa medialne haru:

4. A. pharyngea ascendens - ülenev neeluarter - on peen arter, mis tõuseb sisemise ja välimise unearteri vahel neelu külgselina mööda ülespoole. Annab haru for. jugulare kaudu peaaju kõvakelmele (a. meningeae posterior), canaliculus tympanicus'e kaudu trummiõõnde (a. tympanica inferior) ja harud neelu seinale.

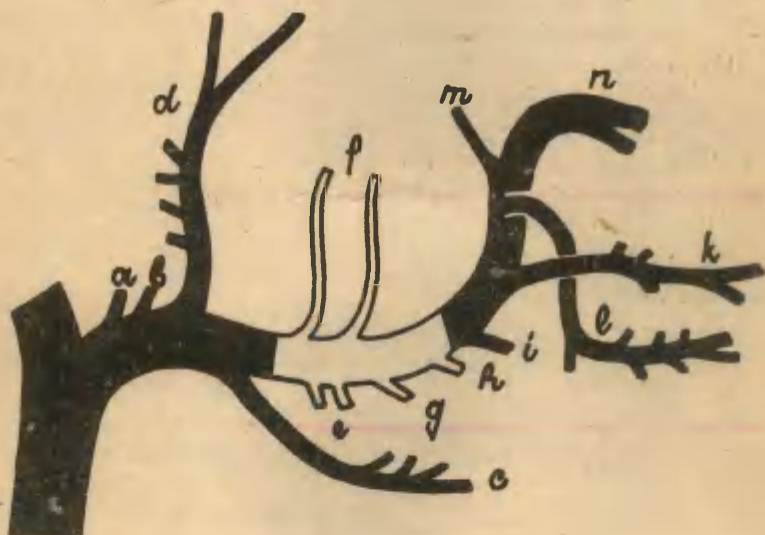
A. carotis externa tagumised harud:

5. A. sternocleidomastoidea - samanimelisele lihasele. (Sageli on a. sternocleidomastoidea a. thyreoidea superior'i haru.)
6. A. occipitalis - kuklaarter - lähtub umbes näoarteri kõrguselt, tungib kandelüli ristijätkeni, pöördub sealt nibujätke vastavasse vaku ja jõuab pinnale m. trapezius'e külgmisel serval, haruneb kukla piirkonnas, annab haru for. mastoideum'i kaudu peaaju kõvakelmele (ramus mastoideus) ja harud kukla piirkonna lihastele.

7. A. auricularis posterior - ta-
gumine kõrvalearter. Selle tähtsaim haru - a. s t y-
l o m a s t o i d e a - tungib can. facialis'e kau-
du keekõrva (a. t y m p a n i c a p o s t e-
r i o r).

A. carotie externa lõppharud: (2)

8. A. temporalis superficialis
- pindmine oimuarter - tungib kõrva ees oimu piirkon-
da ja annab harud kiiru ja otsmiku piirkonda. Eesmi-
sed harud suunduvad näole (a. t r a n s v e r s a
f a c i e i et a. z y g o m a t i c o o r b i t a-
l i s).

Joon. 3. A. maxillaris'e harud. Arteri keskmine osa -
pars pterygoidea - on skeemil kontuuridega.
Harude tähistus skeemil vastab tähistusele
tekstis.

- 9) A. maxillaris - ülalõuaarter - on eelmisest tugevamini arenenud. Suundub täisnurkselt ette ja on oma lähtekohal kaetud ramus mandibulae'ga. Läbib fossa infratemporalis'e ja haruneb fossa pterygopalatina's oma lõppharudeks. Vastavalt kulule jaotatakse arter kolmeks lõiguks: pars mandibularis, pars pterygoidea, pars pterygopalatina.

Pars mandibularis'e harud:

- (a) a. auricularis profunda - alalõualiigesele ja välimisele kuulmekäigule; *medialis auricularis externis.*
- (b) a. tympanica anterior - fissura petrotympanica kaudu trummiõone limaskestale;
- (c) a. alveolaris inferior - mandibulaarkanali kaudu alalõualuule, alumistele hammastele ja alalõua pehmetele kudedele; arteri lõppharudeks on a. mentalis ja ramus incisivus;
- (d) a. meningea media - tungib for. spinotum'i kaudu keskmisse koljuauku ja on peamineaju kõvakelmet varustav arter. *cs sphenoidale*

Pars pterygoidea annab lihaseharusid:

- e) a. masseterica,
- f) a. temporalis profunda anterior et posterior,
- g) rami pterygoidei,
- h) a. buccalis (varustab ka suukoopa limaskesta).

Pars pterygopalatina annab järgmisi harusid:

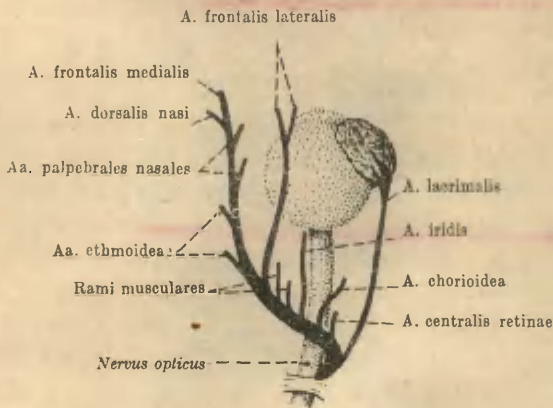
- i) a. alveolaris superior posterior - ülalõua tagumistele hammastele;
- k) a. infraorbitalis - tungib läbi canalis infraorbitalis'e näole ja annab kanalisisesed külgharud ülalõualuu lõik- ja silmahammastele (aa. alveolares superiores anteriores);
- l) a. palatina descendens - läbib canalis pterygopalatinus'e, varustab suulage ja kurgmandlit;

- m) a. canalis pterygoidei - canalis pterygoideus'e kaudu neelule ja kuulmetõrvele;
- n) a. sphenopalatina - for. sphenopalatinum'i kaudu ninakoopa limaskestale.

A Arteria carotis interna

Aju vere...

✓ A. carotis interna - sisemine unearter - on ühise unearteri tagumine haru, mis üleneb neelu külgselinal, läbib canalis caroticus'e kaudu koljupõhimiku, keskmises koljuaugus läbistab sinus cavernosus'e ja annab harusid: ettepoole - a. ophthalmica, ülespoole - aju arterid.

Joon. 4. A. ophthalmica harud.

m

1. A. ophthalmica - silmaarter - läbib koa nägemianärviga canalis opticus'e, ületab n. opticus'e ja kulgeb silmakooa mediaalses seinas silmanurgani, kus haruneb lõppharudeks (a. frontalis medialis'eks ja a. dorsalis nasi'ke). Silmaarter annab harud silmamuna kestadele (a. centralis retinae, aa. ciliares posteriora breves et longae), silmalihastele (rr. muaculares), pisaranäärmele (a. lacrimalis), laugudele (a. lacrimalis, aa. palpebrales mediales), sõelluu rakkudele ja nina limaskestale (a. ethmoidalis anterior et posterior), peaaju kõvakelmele (a. meningea anterior - a. ethmoidalis anteriorist) ning nina ja otsmiku piirkonna pehmetele kudedele (a. supraorbitalis, a. dorsalis nasi). A. dorsalis nasi anastomoseerub silmanurgas a. angularisega (a. facialis'est).

2. A. communicans posterior - tagumine ühendusarter - on a. carotis interna ja a. vertebralis'e lõppharude vaheline anastomoosharu. Aitab moodustada circulus arteriosus cerebri't (vt. joon. 6, lk. 14).

3. A. chorioidea - soonpõimikuarter - väike haru aju külgvatsakeste soonpõimikule.

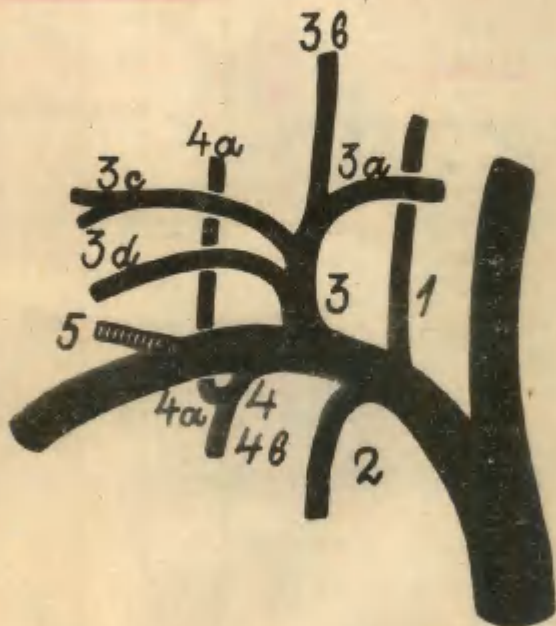
4. A. cerebri anterior - eesmine ajuarter, mis kulgeb aju suure komissuuri dorsaalsel pinnal tahapoole. Varustab aju suurt komissuuri ja otsmiku- ning kiirusagarate mediaalseid osi. A. communicans anterior ühendab mõlema poolseid eesmisi ajuartereid omavahel.

5. A. cerebri media - keskne ajuarter - on a. carotis interna kõige tugevam ja ühtlasi lõppharu. Kulgeb sulcus lateralis cerebri's ja haruneb suurte poolkerade konvekssel ja osalt basaalsel pindmikul. Kesksest ajuarterist lähtuvad rami centrales otsaju bassaaltuumadele ja capsula interna'le. Aju verevalandused (ajurabandused) tekivad kõige sagedamini aa. centrales'te piirkonnas.

ku. 299
Linnakomiss

Arteria subclavia (*dextra et sinistra*)

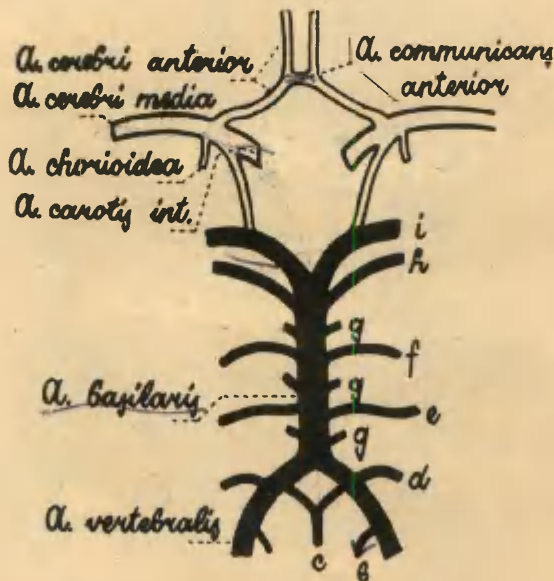
A. a u b c l a v i a - rangluualune arter - on ülajäset varustava arteri peatüve lõik tema algusest (vasemal - aordist, paremal - truncus brachiocephalicus'est) kuni lõikumiseni esimese roide lateraalse servaga. Arter jätkub ülajäsemel a. axillaris'e ja a. brachialis'e nime all.

Joon. 5. A. subclavia harud.

A. subclavia ülespoole konveksne kaar annab kaelale, peale ja rindkerele 9 haru, neist kuus lähtuvad kahe ühise tüvena (truncus thyreocervicalis - 4 arterit, truncus costocervicalis - 2 arterit).

V+ ① A. vertebralis - lüliarter - suundub vertikaalselt ülepoole, alates VI kaelalülisist läbib lülide for. costotransveraaria'id. Axis'e ja atlas'e vahel teeb ta lingu lateraalsele, mis võimaldab liigutusi alumises pealiigeses, atlas'e ülemisel pindmikul pöördub mediaalsele, mulgustab membrana atlantooccipitalis'e ja aju kõvakelme. Siseneb for. magnum'i kaudu koljuõnde ja ühineb ajutüve ees vastaspoolse a. vertebraalsega a. basilaris'eks.

Joon. 6. A. basilaris ja circulus arteriosus cerebri. Karotiidne süsteem on antud kontuuridega, vastandina vertebraalsele süsteemile.

A. vertebralis'e harud: (4 naru.)

- 1 (a) rami musculares et rami
spinales (viimased tungivad iga kaelalüli
kõrgusel seljaaju kelmetele);
- 2 (b) a. spinalis posterior (on paar-
ris), pöördub koljuõõnest tagasi lülisambakanalis-
se, kulgeb spinaalnärvide tagumiste juurte sise-
nemiskohti mööda cauda equina'ni, saab segmentaar-
seid anastomoosharusid lülisambavälistelt arterit-
elt.
- 3 (c) a. spinalis anterior (paaritu),
tekib kahe väikese tüve ühinemise teel, kulgeb
fissura mediana anterior'is allapoole, anastomo-
seerub aa. spinales posteriores'te ja lülisamba-
väliate arteritega.
- 4 (d) a. cerebelli inferior pos-
terior - väikeaju alumisele pinnale.

A. basilaris'e harud: (6 naru.)

- e) a. cerebelli inferior ante-
rior - väikeaju alumisele pinnale;
- f) a. labyrinthi - meatus acusticus inter-
nus'e kaudu sisekõrva;
- g) rami ad pontem - ajusillale;
- h) a. cerebelli superior - väike-
aju ülemisele pinnale;
- i) a. cerebri posterior - keskajule,
suurte poolkerade kuklasagaratele ja osalt oimusa-
garate basaalsetele pindmikkudele;
- k) a. communicans posterior -
anastomoos a. carotis interna'ga, mis ühendades
ajuarterite karotiidsset ja vertebraalset süsteemi,
suleb arteriaalse rõnga (circulus ar-
teriosus cerebri) vaheaju basaal-
sete osade ümber.
2. A. thoracica interna - sisemine
rindkerearter - kulgeb rindkere sisepinnal alla-
poole, jäädes ca 1 cm kaugusele rinnaku servast.

Alates XI roidest tungib arteri ja pleura vahele m. transversus thoracis. VII roidekõhre kohal annab a. thoracica interna oma lõppharud - a. musculophrenica ja a. epigastrica superior'i.

A. thoracica interna harud:

Vistseraalsed harud mediastinum'ile, harknäärmele ja bronhidele. A. pericardiacophrenica kulgeb koos n. phrenicus'ega perikardile ja diafragmale.

Parietaalsed harud anastomoseeruvad kuues ülemises roidevahemikus tagumiste interkostaalarterite mõlema lõppharuga (rami intercostales anteriores) ja moodustavad võrgustiku rinnaku tagumisel pinnal (rami sternales). Rami perforantes tungivad läbi roidevahemike pindmisele, varustades nahka, m. pectoralis major'it ja rinnanääret (naisel - rami mammarii III-IV roidevahemikus).

Lõppharud. A. musculophrenica varustab diafragmat. A. epigastrica superior läbib trigonum sternocostale, tungib kõhu sirglihase tuppe lihase tagapinnale ja anastomoseerub naba piirkonnas a. epigastrica inferior'iga.

3. Truncus thyreocervicalis - kilpnäärme-kaelatüvi - annab neli haru:

a) A. thyreoides inferior - alumine kilpnäärmearter - tungib ülespoole, pöördub VI kaelalüli kohal mediaalsele ja siseneb kilpnäärmesse tagantpoolt. Annab veel harusid kõrile (a. laryngea inferior), neelule, söögitorule ja trahheale. (Sageli lähtub alumisest kilpnäärmearterist ka a. cervicalis ascens.)

b) A. cervicalis ascens - ülev kaelaararter - suundub m. scalenus anterior'i

pinnal ülespoole, varustab naabruses olevaid kaela- ja kuklalihaseid (rami musculares) ning seljaaju (rami spinales).

c) A. cervicalis superficialis - pindmine kaelaarter - haruneb kaela külgmiste osade pindmistes kihtides ja anastomoseerub a. transversa colli'ga.

? d) A. suprascapularis - abaluuüline arter - kulgeb paralleelselt rangluuga incisura scapulae'ni ja üle lig. transversum scapulae abaluu dorsaalsetele lihastele. Anastomoseerub arteria circumflexa scapulae'ga. Annab ramus acromialis'e rete acromiale moodustamiseks.

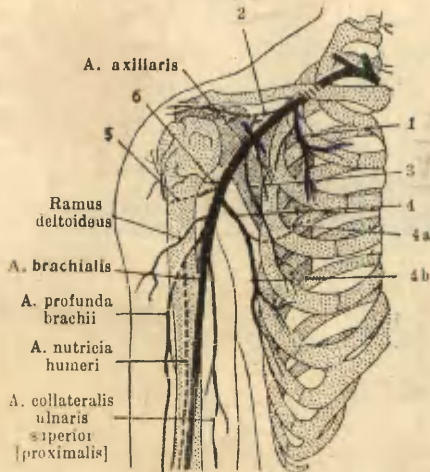
- 4. Truncus costocervicalis - roide-kaelatüvi - algab a. subclavia tagaseinast, ületab VIII kaelanärvi ja annab I roidekaela juures 2 haru:

a) a. cervicalis profunda - süva kaelaarter - varustab kaela tagumisi lihaseid ja annab harukesi lülisambakanalisse (rami spinales);

b) a. intercostalis suprema - ülimine roidevaheline arter haruneb kaheks tagumiseks roidevaheliseks arteriks 1. ja 2. roidevahemiku jaoks (aa. intercostales posteriores I et II).

+ 5. A. transversa colli - kaela ristarter - algab a. subclavia distaalsest osast (30%) või truncus thyreocervicalis'est või truncus costocervicalis'est, läbib plexus brachialis'e ja haruneb abaluu ülemises nurga juures kaheks. Ramus superficialis atsendeerub m. levator scapulae pinnal. Ramus profundus kulgeb abaluu mediaalse serva kohal m. rhomboideus'e ja m. serratus posterior superior'i vahel allapoole, varustades naabruses olevaid lihaseid.

Arteria axillaris

Joon. 7. A. axillaris ja a. brachialis.

↓ A. axillaris - kaenlaarter - on rangluualuse arteri vahetu jätk I roide lateraalsest servast kuni m. pectoralis major'i (resp. m. latissimus dorsi) kööluse alumise servani. Kaenlaõones on arter igast küljest ümbritsetud õla-varre-närvipõimiku infraklavikulaarse osa närvikimpudega.

Vastavalt kaenlaõõne jaotusele (trigonum clavipectorale, trigonum pectorale, trigonum subpectorale) on kaenlaarteril kolm osa.

A. axillaris'e harud trig. clavipectorale piirkonnas:

1) A. thoracica suprema - ülimine rindkerearter - suundub m. subclavius'e alumise serva kohalt alla mediaalsele ja varustab rinnalihaseid rindkere ülemises osas.

2) A. thoracoacromialis - rindkereõlanukiarter - lähtub m. pectoralis minor'i ülemise serva kõrguselt.

a) ramus acromialis - ületab processus coracoideus'e, varustab m. deltoideus't ja võtab osa rete aeromiale moodustamisest.

b) ramus deltoideus - kulgeb sulcus deltoideopectoralis'es ja varustab naabruses olevaid lihaseid.

c) rami pectorales - m. pectoralis major'ile ja m. pectoralis minor'ile.

A. axillaris'e harud trigonum pectorale piirkonnas:

3) A. thoracica lateralis - külgmine rindkerearter - kulgeb m. pectoralis minor'i tagant alla mediaalsele: m. pectoralis major'ile, m. serratus anterior'ile ja rinnanäärmele (rami mammarii laterales).

A. axillaris'e harud trigonum subpectorale piirkonnas:

4) A. subscapularis - abaluualune arter - haruneb for. trilaterum'i kohal, andes

a) a. circumflexa scapulae, mis tungib for. trilaterum'i kaudu abaluu dorsaalsele pinnale ja anastomoseerub a. suprascapularis'ega;

b) a. thoracodorsalis jätkab peatüve kulgu abaluu alumise nurga suunas; varustab m. latissimus dorsi't, m. teres major'it, m. subscapularis't ja m. serratus lateralis't.

5) A. circumflexa humeri posterior - tagumine õlavarreluud ümbritsev arter - pöörduv for. quadrilaterum'i kaudu ümber collum chi-

rurgicum'i; varustab m. deltoideus't, õlaligest ja võtab osa rete acromiale moodustamisest. (Lähtub mõnikord a. profunda brachii'st.)

6. A. circumflexa humeri anterior - eesmine õlavarreluud ümbritsev arter - on eelmisest nõrgem. Pöörduv m. coracobrachialis'e all ümber collum chirurgicum'i. Anastomoseerub a. circumflexa humeri posterior'iga.

Topograafiliselt paiknevad kaenlaarteri harud kaenlaõone seintes järgnevalt: eesmisea seinas - a. thoracica suprema ja a. thoracoacromialis, mediaalses seinas - a. thoracica lateralis, tagumisea seinas - a. subcapularis, külgmises seinas - aa. circumflexa humeri anterior et posterior.

Arteria brachialis

A. brachialis - õlavarrearter (vt. joon. 7 lk. 18) - on ülajäseme arteriaalse magistraali lõik m. pectoralis major'i alumisest servast kuni collum radii'ni, kust haruneb a. radialis'eks ja a. ulnaris'eks. Paikneb koos mõlema saateveeni ja n. medianus'ega ühises tupes septum intermusculare mediale's. A. brachialis'e harud varustavad õlavarre lihaseid, luud ja küünarliigest.

Õlavarrearter annab harusid:

- 1) Rami musculares - õlavarre lihastele.
- 2) A. profunda brachii - süva õlavarrearter - algab peatüve tagumisest seinast (allpool m. teres major'it) ja tungib koos n. radialis'ega canalis spiralis'esse. Annab a. nutricia humeri, lihaseharud m. triceps brachii'le ja haruneb a. collatateralis media'ks ning a. collatateralis lateralis'eks. Mõlemad nimetatud lõppharud võtavad osa rete articulare cubiti moodustamisest. radialisest
- 3) A. collateralis ulnaris superior - ülemine ulnaarne keskõlgarter - algab õlavarre keskkohast veidi kõrgemal, suundub koos n. ulnaris'ega taha alla ja võtab osa rete ar-

ticulare cubiti moodustamisest.

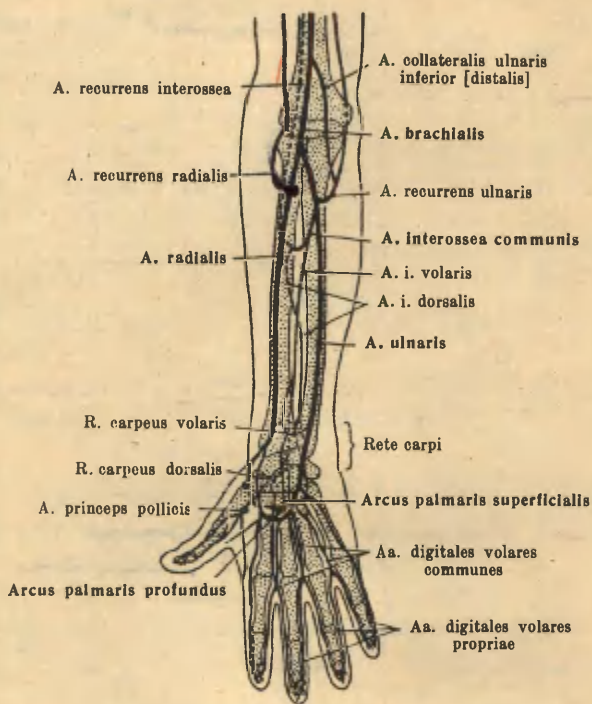
- † (4) A. collateralis ulnaris inferior - alumine ulnaarne kaaskülgne arter - algab õlavarrearteri alumisest kolmandikust ja võtab osa rete articulare cubiti moodustamisest.

Arteria radialis * Kodaraarter

A. radialis, - kodaraarter - jätkab õlavarrearteri kulgu küünarvarrel. Küünarvarre proksimaalset osas paikneb ta m. pronator teres'e ja m. brachioradialis'e vahel. Suundub distaalsele m. brachioradialis'e pihkmist serva mööda. Küünarvarre distaalset osas on kaetud ainult naha ja sidekirmega (pulsi palpeerimise tavaline koht). Randmeliigese kohal pöörduv m. abductor pollicis longus'e ja m. extensor pollicis brevis'e kõõluste all dorsaalsele (t a b a t i è r e a n a t o m i q u e) ja läbi esimese metakarpaalluude vahemiku pihule, kus moodustab arcus palmaris profundus'e (koos a. ulnaris'e süva haruga).

A. radialis'e harud: (8 haru)

- (1) A. recurrens radialis - tagasi-pöörduv kodaraarter - kulgeb m. brachialis'e ja m. brachioradialis'e vahel ülespoole ja võtab osa rete articulare cubiti moodustamisest.
- (2) Rami musculares - lihaseharud - lähtuvad kogu tüve ulatuses.
- † (3) Ramus carpeus palmaris - pihkmine randmeharu - võtab osa rete carpi moodustamisest.
- † (4) Ramus palmaris superficialis - pindmine pihuharu - kulgeb thenar'i lihaste pinnal, anastomoseerub a. ulnaris'e lõpposaga ja aitab moodustada pindmist pihukaart (arcus palmaris superficialis).

Joon. 8. K unarvarre ja k e arterid.

5. Ramus carpeus dorsalis - selgmine randmeharu - võtab osa rete carpi moodustamisest.
6. A. metacarpea dorsalis I - esimene selgmine kämblaarter - kulgeb m. interosseus dorsalis I selgmisel pinnal ja varustab I-II sõrme selgmisi pindmikke.
7. A. princeps pollicis - pöidla peaarter - varustab II sõrme radiaalse külje ja I sõrme pihkmisi pindmikke.
8. Arcus palmaris profundus - süva pihukaar (vt. lk. 25).

Arteria ulnaris * Küünararter

A. ulnaris - küünararter - on õlavarrearteri teine (tugevam) lõppharu. Suundub m. pronator teres'e all mediaalsele. Paikneb küünarvarre ulnaarsel küljel painutajalihasete pindmise ja süva kihi vahel, läbib canalis carpi ulnaris'e ja moodustab pindmise pihukaare (arcus palmaris superficialis).

A. ulnaris'e harud: 7

1. Rami musculares.

2. A. recurrens ulnaris - tagasipöörduv küünararter - võtab oma harudega (ramus anterior et posterior) osa rete articulare cubiti moodustamisest.

3. A. interossea communis - ühine luudevaheline arter - on lühike tüvi, mis suundub membrana interossea proksimaalsesse ossa ja haruneb kaheks:

a) a. interossea anterior jõuab luudevahelise membraani eesmisel pinnal m. pronator quadratus'eni, mulgustab membraani ja suubub rete carpi dorsale'sse. A. interossea anterior annab a. mediana (n. medianus'ele), toi-

tearterid küünarvarre luudele ja lihaseharud naabruses olevaile lihastele.

b) a. i n t e r o s s e a p o s t e r i o r läbib membrana interossea ülemise avause, jõuab sirutajalihaste pindmise ja süva kihi vahel randme piirkonda, kus anastomoseerub eelmisega. Arteri proksimaalsest osast lähtub a. i n t e r o s s e a r e c u r r e n s rete articulare cubiti'le.

4. Ramus carpeus dorsalis - selgmine randmeharu - pöördub m. flexor carpi ulnaris'e kõõluste alt rete carpi'le.

5. Ramus carpeus palmaris - pihkmine randmeharu - võtab osa rete carpi moodustamisest.

6. Ramus palmaris profundus - süva pihuharu - suundub hypothenar'i lihaste vahel sügavamale, anastomoseerub a. radialis'ga ja aitab moodustada süva pihukaart (arcus palmaris profundus - vt!).

7. Arcus palmaris superficialis - pindmine pihukaart (vt!).

Arcus palmaris superficialis -

radial ulnaris moodust.

Arcus palmaris superficialis - pindmine pihukaart - on a. ulnaris'e moodustis ja anastomoseerub suhteliselt peenema ramus palmaris superficialis'ega (a. radialis'est). Kaar paikneb peopesa keskosas painutajalihaste kõõluste peal. Kaarest lähtuvad aa. digitales palmares communes (arvult 4). Sõrmedevahelise nahavoldi kohal haruneb neist igaüks kaheks a. digitalis palmaris propria's. Viimased kulgevad sõrmedele, andes sõrmeotstes omavahelisi anastomoose. (Vt. joon. 8. lk. 22.)

Arcus palmaris profundus

Arcus palmaris profundus - süv pihukaar - on a. radialis'e moodustis. Ta anastomoseerub ramus palmaris profundus'ega (a. ulnaris'est). Kaar paikneb painutajalihaste kõõluste all metakarpaalluude põhimike kohal, jäädes pindmisest pihukaarest proksimaalsemale.

Kaare konveksselt küljelt lähtuvad II-IV metakarpaalluude vahemikku aa. metacarpeae palmares (3-4), mis anastomoseeruvad aa. digitales palmares communes'tega viimaste harunemiskohal. Süvast pihukaarest tungivad rami perforantes (arvult 3) läbi II-IV metakarpaalluude vahemiku ja anastomoseeruvad rete carpi dorsale'ga. (Vt. joon. 8, lk. 22.)

Käe selgmised arterid

Käe selgmised arterid tüvinevad rete carpi dorsale'et. Viimane tekib a. radialis'e ja a. ulnaris'e rami carpi dorsales'te ja mõlema a. interossea lõppharude ühinemisel ja annab distaalsele aa. metacarpeae dorsales (arvult 3), mis harunevad metakarpofalangeaalligese kohal, andes sõrmedele aa. digitales dorsales.

A O R T A T H O R A C I C A m

A o r t a t h o r a c i c a - rinnaaort - on alaneva aordi lõik IV rinnalülist XII rinnalülini, kus aort läbib vahelihase hiatus aorticus'e. Rinnaaordi harud on suhteliselt aened; nad suunduvad rindkere seintele (parietaalsed harud) või rinnaõõne sisusele (vistseraalsed harud).

Rinnaaordi parietaalsed harud:

1. Aa. intercostales posteriores - tagumised roidevahelised arterid (10 paari) - lähtuvad aordi tagumisest-külgmisest seinast. Parempoolsed arterid ületavad lülisamba eesmise pindmiku, sest aort paikneb keskjoonest vasemal. Viimane paar tagumisi roidevahelisi artereid kulgeb XII roide all (a. subcostalis). A. intercostalis posterior haruneb roidepea kohal kaheksa haruka:

a) ramus dorsalis - suundub autohtoonsetele seljalihastele ja selja nahale, annab külgharu (ramus spinalis) seljaajule ja ajukelmatele;

b) ramus collateralis - kulgeb mööda roidevagu ümber rindkere; kuni roidenurgari on ta kaetud pleura costalis'ega, roidenurgaet alates paikneb sisemiste ja välimiste roidevaheliste lihaste vahel. Arteri kohal leidub eganimaalne veen, all - närv. Ees anastomoseeruvad rami collaterales eesmistele roidevaheliste arteritega (a. thoracica interna'st). Kolm alumist ramus collateralis't ühinevad laiade kõhulihaste vahele ja anastomoseeruvad a. epigastrica superior'i harudega. (Aa. intercostales I et II lähtuvad truncus costocervicalisest.)

2. Aa. phrenicae superiores - ülemised vahelihasearterid - on peened harud, mis lähtuvad rinnaaordi alumisest osast ja anastomoseeruvad a. pericardiacophrenica ja a. musculophrenica harudega vahelihase ülemisel pinnal.

Rinnaaordi vistseraalsed harud:

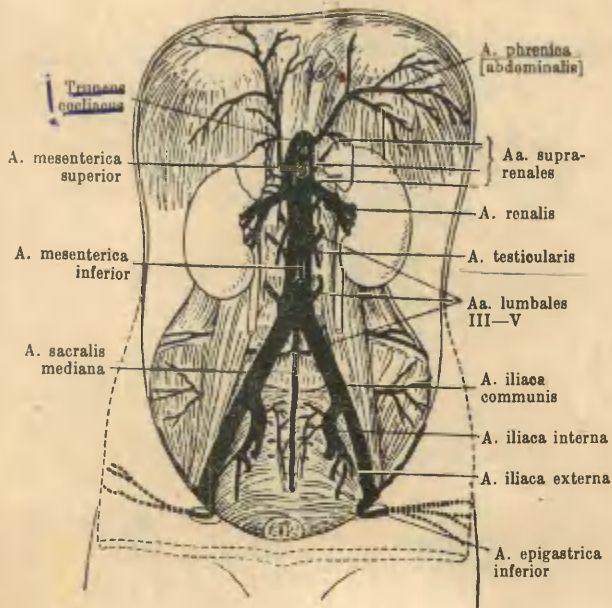
1. Rami bronchiales - kopsutoruharud. Parempoolne kopsutoruharu lähtub tavaliselt ühest interkostaalarterist (III-st). Vasem kops saab tavaliselt kaks kopsutoruharu. Kopsutoruharud kulgevad koos bronhidega ning varuataavad bronhe ja kopsu stroomat.
2. Rami oesophagei - söögitoruharud (4-5).
3. Rami mediastinales - kesksainandiharud kesksainandi sidekoele ja lümfisõlmedele.
4. Rami pericardiaci - südamepaunaharud (arvult 3-4).

AORTA ABDOMINALIS

Aorta abdominalis - kõhuaort - on alaneva aordi lõik vahelihase hiatus aorticus'est kuni IV nimmelülini, kus aort haruneb kaheks a. iliaca communis 'eks. Kõhuaordi harunemiskohta nimetatakse aordi bifurkatsiooniks (bifurcatio aortae). Aordi kulgu ristluu eesmisel pindmikul jätkab a. sacralis mediana (aorta caudalis). Kõhuaort annab paaris ja paarituid vistseraalseid harusid ning parietaalseid harusid.

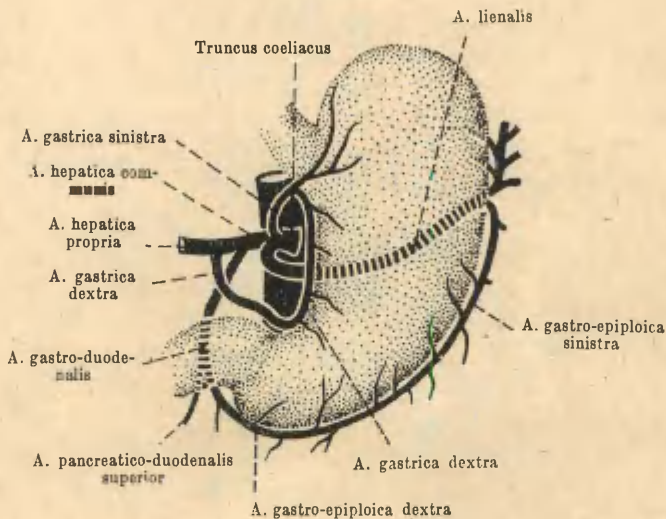
Kõhuaordi paaritud vistseraalsed harud:

1. Truncus coeliacus - kõhuõõnetüvi - on 1-2 cm pikkune jäme tüvi, lähtub aordist hiatus aorticus'e kohal ja haruneb kolmeks arteriks:

Joon. 9. Aorta abdominalis.

- a) A. g a s t r i c a s i n i s t r a - vasem
 maoarter - on truncus coeliacus'e kõige nõrgem
 haru, mis suundub vasemale üles (cardia'le) ja
 pöörduv väikesele kurvatuurile, kus anastomosee-
 rub a. gastrica dextra'ga. Annab harud söögitoru-
le ja mao mõlemale seinale.
- b) A. h e p a t i c a c o m m u n i s - ühine
 maksaarter - suundub paremale ja haruneb kaheks:
 aa) A. h e p a t i c a p r o p r i a - päris-
 maksaarter - annab a. gastrica dextra mao
 väikesele kurvatuurile, jõuab lig.hepatodu-
 denale kaudu maksaväratisse, kus haruneb ra-
mus dexter'iks ja ramus sinister'iks. Ramus
 dexter annab sapipõiele a. cystica.
- bb) A. g a s t r o d u o d e n a l i s - mao-
 kaksteistsõrmiksoolearter - jõuab püloruse
 taga mao alumisele servale ja haruneb kõhu-
näärme pead ja kaksteistsõrmiksoolt varusta-
vaks a. pancreaticoduodenalis superior'iks
 ning mööda mao suurt kurvatuuri kulgevaks a.
gastroepiploica dextra'ks.
- c) A. l i e n a l i s - põrnaarter - on kõhuõõne-
 tüve kolmest harust kõige jämedam, kulgeb kõhu-
 näärme ülemisel serval horisontaalselt vasemale,
 annab a. gastroepiploica si-
nistra mao suurele kurvatuurile ja aa.
gastricae breves maopõhjale. Ha-
 runeb põrnaväratis. Varustab magu, kõhunääret,
suurt rasvikut ja põrna.

Joon. 10. Truncus coeliacus'e harud.

2 A. mesenterica superior - ülemine keskmearter - algab aordi eesseinast esimese nimmelüli kõrgusel, tungib kõhunäärme tagant läbi ja eespool flexura duodenojejunalis't pöördub peensoole kinnis-

tisse. Kinnistis kulgeb allapoole, moodustades vase-
male konvekssse kaare. Kaare konveksselt küljelt läh-
tuvad arterid varustavad intestinum jejunoileum'i
(aa. jejunales et aa. ilei, arvult
12-20). Kaare konkaavselt küljelt lähtuvad arterid
varustavad duodenumit ja caput pancreatis't (a.
pancreaticoduodenalis inferior), colon ascendens'it (a. ileocolica,
a. colica dextra) ning colon
transversum'it (a. colica media). A.
appendicis vermiformis lähtub
a. ileocolica'st.

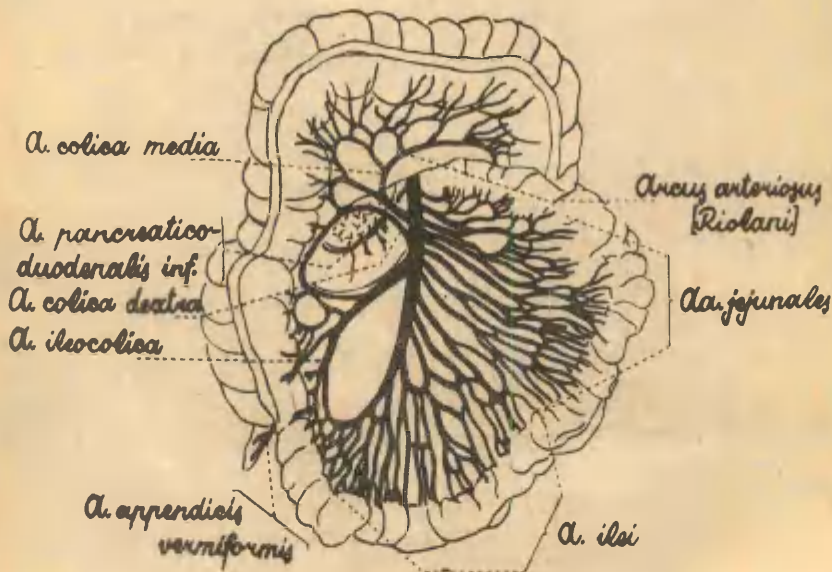
Aa. jejunales ja aa. ilei moodustavad peensoole kin-
nistis omavahel anastomoseerudea 2-3 rida arkaade,
mille viimaselt realt lähtuvad lühikesed harud peen-
soolele. Seoses sellega, et intestinum jejunum on
paremini vaekulariseeritud, on arkaadide ridade arv
intestinum jejunum'i kohal üldiselt suurem kui in-
testinum ileum'i kohal. A. mesenterica superior'i
lõpposa anastomoseerub arteria ileocolica'ga, see
omakorda a. colica dextra'ga. A. colica dextra anas-
tomoseerub a. colica mediaga. Viimane loob mesocolon
transversum'i kaudu ühenduse a. mesenterica infe-
rior'iga, moodustades arteriaalse kaare - arcus
arteriosus (Riolani). Ka jämesoole arterid
tekitavad arkaade, kuid vähem kui aa. jejunales ja
aa. ilei.

3. A. mesenterica inferior - alumine
kinnistiarter - algab kõhuaordist 3.-4. nimmelüli
kõrgusel, kulgeb retroperitoneaalruumis ja muutub
nähtavaks pärast seda, kui peensoole käärud on tõste-
tud paremale üles. A. mesenterica inferior varustab
flexura coli sinistra't ja colon descendens'it (a.
colica sinistra), colon sigmoideum'i
(aa. sigmoideae) ning rectum'i ülemist
osa (a. rectalis superior). A. me-
senterica inferior'i kõik ülalnimetatud harud anas-
tomoseeruvad omavahel. A. colica sinistra anastomo-
seerub a. mesenterica superior'iga (arcus arterio-
sus). A. rectalis superior anastomoseerub a. rectalis
inferior'i ja a. rectalis media'ga (a. iliaca //

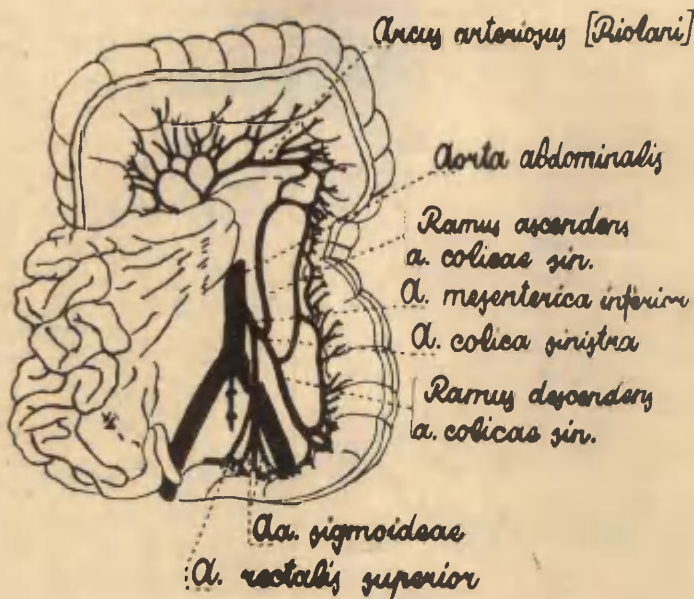
interna'st).

Kõhu-aordi naaria vistseraalsed harud:

4. *A. suprarenalis media* - keskmine neerupealisearter - lähtub aordist vahetult allpool a. mesenterica superior'i ja kulgeb põiki üle pars lumbalis diaphragmae neerupealiseni.

Joon. 11. Arteria mesenterica superior.

Joon. 12. Arteria mesenterica inferior.

(A. suprarenalis superior lähtub a. phrenica'st, a. suprarenalis inferior - a. renalis'est.)

5. **A. renalis** - neeruarter - algab aordist neeruvärati kõrgusel (parempoolne veidi madalamal vasempoolsest). A. renalis dextra on pikem (sest aorta abdominalis asetseb keskjoonest vasemal) ja möödub alumise õõnesveeni tagant. Enne neeruurkesse sisenemist annab ta haru neerupealisele (a. s u p r a r e n a l i s i n f e r i o r). Neeruurkes haruneb 4-5 haruks (vt. Neeru verevarustus). Suurekalibrilisi neeruartereid läbib 20-30% kogu tsirkuleerivast verest.

6. A. testicularis (ovarica) - munandiarter (naisel - munasarjaarter) - on pikk ja suhteliselt peen arter, mis lähtub aordist teravnurkselt vahetult allpool neeruartereid ja suundub peritoneumi taga lateraalsele ja alla. Ristub ureeteriga, möödudes viimase eest. A. testicularis (mehel) tungib funiculus spermaticus'e koosseisus läbi kubemekanali, varustab munandit ja munandimanust. A. ovarica (naisel) jõuab plica suspensoria ovarii kaudu ovarium'ile. Annab külgharu ampulla tubae'le ja anastomoseerub a. uterina'ga.

● Kõhuaordi parietaalsed harud:

7. Aa. phrenicae - vahelihasearterid - lähtuvad kõhuaordi kõige ülemisest osast ja varustavad vahelihase nimmeosa. Kumbki vahelihasearter annab haru neerupealisele (a. suprarenalis superior).
8. Aa. lumbales - nimmearterid - 4 paari segmentaarseid artereid, mis nii päritolult kui ka harunemiselt vastavad interkostaalararteritele. Varustavad selja- ja kõhulihaseid ning seljaaju nimmeosa. (Nimmearterite 5. paar lähtub sageli a. sacralis mediana'st.)
9. A. sacralis mediana - keskne ristluuarter - on paaritu tüveke, aorta caudalis'e rudiment, mis lähtub aordi bifurkatsiooni kohalt ja suundub IV-V nimmelüli ja ristluu ees allapoole. Külgharud anastomoseeruvad aa. sacrales laterales'tega (a. iliaca interna'st), lõppharud sisenevad glomus coccygeum'i.

Arteria iliaca communis .

Kõhuaordi bifurkatsioonil (IV nimmelüli kõrgusel) tekib paaris ühine niudearter (a. iliaca communis), mis on 4-6 cm pikkune ja haruneb articulatio sacroiliaca kohal vaagnapiirkonda varustavaks a. iliaca interna'ks ja alajäsemele suunduvaks a. iliaca externa'ks.

n a 'ks. Enne harunemist annab a. iliaca communis vaid tähtsusetuid harusid lümfisõlmedele, ureeterile ja m.psoas'ele.

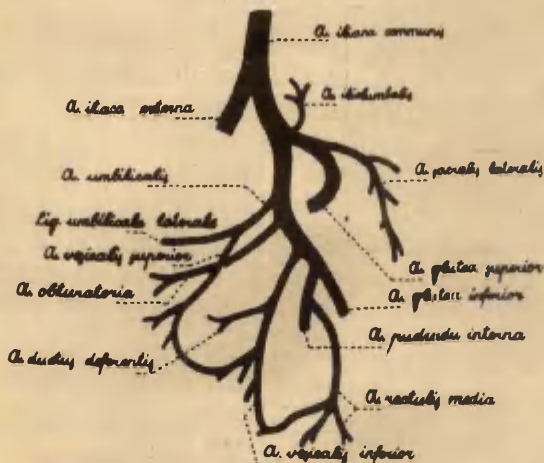
20

Arteria iliaca interna - *vaestab*
vaagna pte.

A. iliaca interna - sisemine niudearter - on 3-4 cm pikkune tüvi, mis suundub articulatio sacroiliaca pinnal kaarekujuliselt allapoole, ulatudes for. ischiadicum majus'eni. Annab vietseraalseid ja parietaalseid harusid.

Sisemise niudearteri vietseraalsad harusid: (6)

1. A. umbilicalis - nabaarter - funktsioneerib vaid looteeas (vt. loote vereringe), pärast sünni oblitereerub ja muutub lig. umbilicale laterale'ks.
2. A. vesicalis superior - ülemine kusepõiearter - lähtub eelmisega ühisest tüvest kusepõie ülemistele osadele.

Joon. 13. Arteria iliaca interna harud.

3. A. vesicalis inferior - alumine kusepõiearter - kulgeb kusepõie põhjale ja eesnäärmele (resp. tupele).
- 4a. A. ductus deferentis - seemnejuhaarter - lähtub a. vesicalis inferior'ist või a. umbilicalis'est ja suundub koos seemnevädiga munandini.
- 4b. A. uterina - emakaarter (naisel) - on a. iliaca interna tugevaim ja enamasti iseseisev sisusehuru. Tungib väikese vaagna külgselinas lig. latum uteri põhimikuni ja isthmus uteri'ni. Annab haru tupele (a. vaginalis) ja pöördub emaka külgsa mööda ülespoole. Peatüvest lähtub rohkesti omavahel anastomoseeruvaid harusid emaka seintele. Arteri lõppharudeks on ramus ovaricus ja ramus tubarius.
5. A. rectalis media - keskne pärasoolearter - varustab ampulla recti't, annab harusid seemnepõiekestele, eesnäärmele ja m. levator ani'le. Anastomoseerub ülemise ja alumise pärasoolearteriga (vt. a. mesenterica inf., a. pudenda interna).
6. A. pudenda interna - sisemine häbemearter - väljub vaagnaõõnest for. infrapiriforme kaudu ja pöördub ümber spina ischiadica tagasi fossa ischiorectalis'esse, kus läbib Alcock'i kanali fascia musculi obturatorii interni sisemuses. Diaphragma urogenitale tagumisel serval haruneb lõppharudeks (a. perinealis, a. penis resp. clitoridis). A. pudenda interna annab järgmisi harusid:
- a) a. rectalis inferior - pärakule ja selle lihastele;
- b) a. perinealis - lahkliha lihastele ja scrotum'ile resp. labia majora'dele (rami scrotales resp. labiales posteriores);
- c) a. penis - sugutiarter (mehel). Sugutiarteri lõppharudeks on a. urethralis, a. profunda penis ja a. dorsalis penis.

- c₂) a. clitoridis - kōdiatiarter (naisel)
- vastab a. penis'ele, on aga palju nõrgemini arenenud.

Sisemise niudearteri parietaalsed harud: (5)

7. A. iliolumbalis - niude-nimmearter - varustab nimmepiirkonna luid ja lihaseid, annab haru (r. spinalis) lülisambakanalisse.
8. A. sacralis lateralis - külgmine ristluuarter - kulgeb eesmistest ristluumulksude mediaalsel küljel allapoole, annab harud lülisambakanalisse ja anastomoseerub a. sacralis mediana'ga.
9. A. obturatoria - toppuriarter - tungib canalis obturatorius'e kaudu reie piirkonda, kus haruneb lähendajalihaste ülemistes osades (ramus anterior) ja varustab vaagna lihaste süvasid kihte (ramus posterior). Ramus acetabularis tungib lig. capitis femoris'e kaudu reieluu proksimaalsesse epifüüsi.
- Enne sisenemist canalis obturatorius'esse tekib toppuriarteril ramus pubicus'e kaudu anastomoos a. epigastrica inferior'iga. Juhul kui see anastomoos on tugev, osutub a. obturatoria a. epigastrica inferior'i haruks ja ääristades reievõru mediaalselt moodustab nn. corona mortis'e.
10. A. glutea superior - ülemine tuhaararter - on a. iliaca interna tugevaim haru mehel. Väljub vaagnaõõnest for. suprapiriforme kaudu. Varustab tuharalihaseid, m. tensor fasciae latae't ja puusaliigest. Anastomoseerub a. sacralis lateralis'e dorsaalsete harude, a. glutea inferior'i ja a. circumflexa femoris lateralis'ega.
11. A. glutea inferior - alumine tuhaararter - väljub vaagnaõõnest for. infrapiriforme kaudu. Varustab m. gluteus maximus'ele alumist osa, reit väljapoole roteerivaid lihaseid ja puusaliigest. Annab harusid ka reihlihaste tagumisele grupile ja m. adductor magnus'ele. Anastomoseerub a. obturatoria

ja a. circumflexa femoris medialis'ega. Arteri lõppharu - a. comitans nervi ischiadici - jätkub kuni reie distaalse osani, anastomoseerub a. circumflexa femoris medialis'e ja a. profunda femoris'e perforeerivate harudega.

Amfibidel, reptiilidel, mõnedel lindudel ja imetajate loodetel on a. comitans nervi ischiadici reie peamiseks arteriaalseks tüveks. Harvadel juhtudel jääb a. comitans n. ischiadici püsima ka täiskasvanud inimesel, olles reie arteriaalseks peatüveks, millest lähtub a. poplitea.

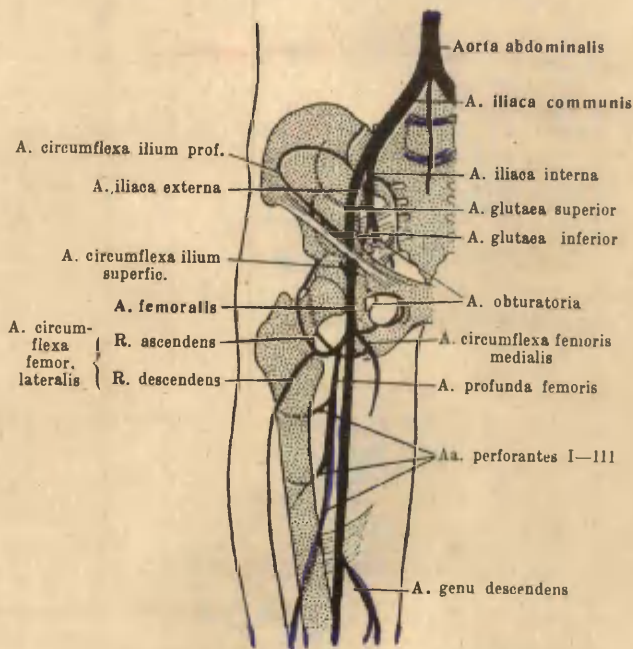
Arteria iliaca externa

A. iliaca externa - välimine niudearter - ulatub lig. inguinale alumise servani, jätkudes alajäsemel a. femoralis'ena. Arteri algusosaga ristub ureeter (eestpoolt), lõpposaga - a. testicularis. Arter annab harusid m. psoas'ele, lümfisõlmedele ja subperitoneaalsele sidekoele, enne vaagnaõõnest väljumist annab kaks tugevat haru:

1. A. epigastrica inferior - alumine ülakõhuarter - algab kubemesideme taga, kus paikneb fovea inguinalis lateralis'e piiril ja moodustab lingu ductus deferens'ile. Suundub subperitoneaalses koes ülespoole, tungib kõhu sirglihase tuppe ja kulgeb lihase tagumisel pinnal ülakõhu piirkonda, kus anastomoseerub a. epigastrica superior'i ja alumiste interkostaalararteritega. A. epigastrica inferior'ist lähtuv ramus pubicus loob anastomoosi a. obturatoria samanimelise haruga (vtl - corona mortis), a. cremasterica (mehel) tungib seemneväädi koossesuis scrotumisse, a. ligamenti teretis uteri (naisel) saadab emaka ümarsidet.

2. A. circumflexa iliium profunda - süva niude-ringarter - kulgeb fascia iliaca ja fascia transversalis'e vahel spina iliaca anterior superior'i suunas ja piki crista iliaca't taha-

poole. Annab harusid kõhulihastele ja anastomoseerub
a. iliolumbalis'ega. Arteri ramus ascendens läbib
M'Burney punkti piirkonna (nn. a. e p i g a s t -
r i c a l a t e r a l i s) ja võib apendektoomia
puhul anda verejookse

Joon. 14. Vaagna ja reie arterid eestvaates.

lacuna vasorum

Arteria femoralis

A. femoralis - reiearter - on välimise niudearteri jätk reie piirkonnas. Hiatus tendineus m. adductoris magni kohal läheb reiearter üle öndlaarteriks (a. poplitea). A. femoralis ületab pecten ossis pubis'e ja läbinud lacuna vasorum'i, paikneb m. iliopsoas'e ja m. pectineus'e vahel fossa iliopectinea's. Kulgeb m. sartorius'e taga allapoole ja läbib reie distaalses osas canalis adductorius'e.

Reiearteri pindmised harud:

1. A. epigastrica superficialis - pindmine ülakõhuarter - lähtub reiearteri eesmisest seinast, läbib hiatus saphenus'e ja tungib nahaaluses koes naba piirkonda. Anastomoseerub a. thoracica interna lõppharudega (a. epigastrica superior).
2. A. circumflexa ilium superficialis - pindmine niude-ringarter - kulgeb naha all spina iliaca anterior superior'i suunas.
3. Aa. pudendae externae - välimised häbemearterid. Ülemine haru haruneb allkõhu mediaalse osa seinas ja välissuguelundite ülemistes osades. Alumine haru varustab scrotum'it resp. labia majora'sid - rami scrotales (labiales) anteriores. Rami inguinales varustavad kubeme nahka ja lümfisõlmi.

Reiearteri süvad harud:

4. A. profunda femoris - süva reiearter - lähtub 3-4 cm allpool kubemesidet ja on jämeduselt peatüvega võrdne. Suundub lähendajalihaste ja m. vastus medialis'e vahel sügavusse. Annab järgmisi harusid:
 - a) A. circumflexa femoris lateralis - külgmine reie ringarter - on süva reiearteri tugevaim haru. Tema ramus ascendens pöörduv eest ümber reieluu kaela ja anastomoseerub a. circumflexa femoris medialis'ega fossa trochanterica's, ramus des-

c e n d e n s suundub reieluu eesmisel pinnal allapoole ja varustab m. quadriceps femoris't.

ei b) A. circumflexa femoris me-
dialis - keskmine reie ringarter - pöördub
m. iliopsoas'e ja m. pectineus'e vahel trochanter
minor'i suunas. Ramus superficialis
varustab pindmisi lähendajalihasid ja m.
obturator externus't. Ramus profundus
varustab süvi lähendajalihasid, reie
fleksoreid, m. quadratus femoris't, puusaliigese
kapslit ja reieluu pead (ramus acetabularis). Ra-
mus profundus anastomoseerub a. circumflexa fe-
moris lateraliseaga fossa trochanterica's.

Juhtudel, kus a. profunda femoris algab distaal-
semal, on mõlemad reie ringarterid a. femoralis'e
harudeks.

tegemis

ei

x) Aa. perforantes I - III - mulgustavad
arterid (kuni viis) - tungivad läbi lähendaja-
lihaste kõõluste rete tagumise grupi liha tele.
Aa. perforantes anastomoseeruvad omavahel ja naa-
berpiirkondade arteritega. Reieluu toitearterid
lähtuvad I-st ja III-st mulgustavast arterist.

50 A. genus descendens - alanev põlve-
arter - lähtub reiearteri distaalsest osast, läbib
canalis adductorius'e eesmise avause ja suundub m.
adductor magnus'e kõõluse ees rete articulare ge-
nus'ele. õndlaarterid a. femoralis'ist väljast

Arteria

Arteria
Hiatus adductor - stist

Arteria

Hiatus adductorius'est vä

poplitea - õndlaarter
liteus'e alumise serva kohal a
rior'iks ja a. tibia

A. poplitea annab peeni harusid
culare genus'e moodustamisest:

1. A. genus (sup)

2) musculus, rete articulare

B. *sappena magna*
~~1~~ - *magna*
- ülemine külgmine põlvearter.

2. A. genus superior medialis -
ülemine keskmine põlvearter.
3. A. genus media - keskne põlvearter.
4. A. genus inferior lateralis -
alumine külgmine põlvearter.
5. A. genus inferior medialis -
alumine keskmine põlvearter.
6. Aa. suralee - sääremarjaarterid (arvult 2)
- varustavad m. gastrocnemius't ja harunevad sääre
nahas ja fastsiae.

Arteria tibialis anterior

A. tibialis anterior - eesmine sääre-
luuarter - lähtub öndlaarterist m. popliteus'e alumise serva
kõrgusel, läbib membra interossea ja suundub membra
interossea eesmisel pinnal m. tibialis anterior'i lateraalse
serva kohal allapoole. Läbib canalis tibialis anterior'i
syndesmosis tibiofibularis'e kohal ja pöördub retinaculum
mm. extensorum inferius'e alt põia seljale, kus saab nime-
tuseks a. dorsalis pedis. Viimane kulgeb m. ex-
tensor hallucis longus'e kõõluse lateraalsel küljel ja annab
I metatarsaalruumis kaks lõppharu: a. metatarsae
dorsalis I ja ramus plantaris
profundus'e.

A. tibialis anterior annab arvukaid lihaseharusid sääre
eesmisele lihasrühmale ja lisaks nendele:

1. A. recurrens tibialis poete-
ne tagaepöörduv sääreluuarter -
põlveliigesele.

tibialis ante-
gasipöörduv sääreluuarter -
e genus'esse.

s anterior la-
ne külgmine päksiarter -
gitorum longus'e kõõluste all

rete malleolare laterales'sse.

4. A. malleolaris anterior media-
dialis - eesmine keskmine päksiarter - pöördub
m. tibialis anterior'i kõõluse all rete malleolare
mediale'sse.

A. dorsalis pedis'e harud:

5. A. tarsea lateralis - külgmine põia-
päraarter - auundub m. extensor digitorum brevis'e
all (Chopart'i liigese kõrgusel) põia lateraalsele
servale ja võtab osa rete dorsale pedis'e moodusta-
misest.
6. A. tarseae mediales - keskmised
pöiapäraarterid - mõned peened harud põia mediaalse-
le servale.
7. A. arcuata - kaararter - kulgeb m. extensor
digitorum brevis'e all (Lisfranci liigese kõrgusel)
lateraalsele. Anastomoseerub a. tarsea lateralis'ega.
Võtab osa rete dorsale pedis'e moodustamisest. Kaar-
arteri (või ka rete dorsale) harudena esinevad aa.
metatarsae II - IV, millest igauks haru-
neb kaheks a. digitalis dorsalis'eks.
8. ~~A. digitalis~~ ^{metatarsa} dorsalis I - esimene
selgmine verbaarter - on a. dorsalis pedis'e lõppha-
ru, mis annab kolm a. digitalis dorsa-
lis't (suurvarbale ja teise varba mediaalsele
küljele).
9. Ramus plantaris profundus -
süva tallaharu - on a. dorsalis pedis'e teine lõpp-
haru, mis läbib esimese intermetatarsaalruumi ja võ-
tab osa arcus plantaris'e moodusta-
misest.

• Arteria tibialis posterior •

A. tibialis posterior - tagumine
sääreluararter - jätkab õndlaarteri kulgu ja on eesmisest
sääreluararteriet tugevam. Tungib arcus tendineus m. solei

alt sääre tagumise rühma lihaste pindmise ja süva kihi vahele. Paikneb koos saateveenide ja samanimelise närviga kolmandas kanalis retinaculum musculorum flexorum'i all, kus haruneb ka oma lõppharudeks: a. plantaris lateralis'eks ja a. plantaris medialis'eks.

Tagumise sääreluarteri harud:

5

1. A. p e r o n e a s. f i b u l a r i s - pindluuarter - on peatüvega jämeduselt peaaegu võrdne. Suundub lihaste vahel mööda pindluud allapoole. Varustab m. soleus't, pindluulihaseid ja pindluud. Võtab osa rete malleolare laterale moodustamisest (rami malleolares laterales, ramus perforans), rete calcaneum'i moodustamisest (rami calcanei) ja annab ülevalpool ülemist hüppeliigest ühendusharu a. tibialis posterior'ile (ramus communicans).
2. R a m i m a l l e o l a r e s m e d i a l e s - keskmised päksiharud - rete malleolare mediale'sse.
3. R a m i c a l c a n e i - rete calcaneum'i.
4. A. p l a n t a r i s m e d i a l i s - keskmine tallaarter - tungib m. abductor hallucis'e alla, kus jaguneb:
 - a) r. s u p e r f i c i a l i s suundub põia mediaalset serva mööda suurvarba mediaalsele pinnale;
 - b) r. p r o f u n d u s tungib m. abductor hallucis'e ja m. flexor digitorum brevis'e vahele, varustab naabruses olevaid lihaseid ja suubub arcus plantaris'esse.
5. A. p l a n t a r i s l a t e r a l i s - külgmine tallaarter - suundub m. flexor digitorum brevis'e ja m. quadratus plantae vahelt põia külgmisele servale, pöördub luudevaheliste lihaste taldmisel pinnal mediaalsele ja moodustab a r c u s p l a n t a r i s ' e.

Arcus plantaris

Arcus plantaris - tallakaar - vastab
süvale pihukaarele käel. Ta tekib a. plantaris
lateralis 'e ühinemisest a. dorsalis pedis 'e r a -
mus plantaris profundus 'ega. Arcus
plantaris 'e konvekselt küljelt lähtuvad varvastele aa. m e -
t a t a r s e a e p l a n t a r e s (arvult 4-5), var-
vastel harunevad nad aa. d i g i t a l e s p l a n t a -
r e s 'teks. Aa. metatarsae plantares on oma harunemiskohal
r a m i p e r f o r a n t e s 'te kaudu ühendatud selg-
miste põialabaarteritega (aa. metatarsae dorsales).

S i s u k o r d

	lk.
Saateks	3
Aorta	4
Üleneva aordi harud.....	4
Aordikaare harud	6
A. carotis communis	6
A. carotis externa	6
A. carotis interna	11
A. subclavia	13
A. axillaris	18
A. brachialis	20
A. radialis	21
A. ulnaris	23
Arcus palmaris superficialis	24
Arcus palmaris profundus	25
Kõe selgmised arterid	25
Aorta thoracica	26
Rinnaaordi parietaalsed harud	26
Rinnaaordi vistseraalsed harud	26
Aorta abdominalis	27
Kõhuaordi paaritud vistseraalsed harud.....	27
Kõhuaordi paaris vistseraalsed harud	32
Kõhuaordi parietaalsed harud.....	34
A. iliaca communis	34
A. iliaca interna	35
A. iliaca externa	38
A. femoralis	40
A. poplitea	41
A. tibialis anterior	42
A. tibialis posterior	43
Arcus plantaris	45

A. mesenterica superior - intestinum jejunum-
ileum.